

DIMENSIUNI ETICE ALE UTILIZĂRII INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN JURNALISMUL ACADEMIC ȘI PROFESIONAL¹

ETHICAL DIMENSIONS OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ACADEMIC AND PROFESSIONAL JOURNALISM

Mariana TACU,

*doctor în științe politice, conferențiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova,*

ORCID - 0000-0003-4930-2395,
mariana.tacu@usm.md

Summary

Artificial Intelligence (AI) in academic and professional journalism requires a redefinition of editorial responsibility, with ethical deliberation and accountability remaining firmly in the human domain. The defining principles include transparency, accuracy, data protection, non-discrimination, and traceability of decisions. At the international level, the “human-in-command” concept, risk assessments, and public auditability are promoted. The European Union regulates through the Artificial Intelligence Act, in correlation with the General Data Protection Regulation, the Digital Services Act, and the Digital Markets Act, creating a framework based on transparency and accountability. In the Republic of Moldova, the Code of Ethics stipulates that the use of AI is allowed only with respect for confidentiality, copyright, and the clear labeling of generated content.

Keywords: *human control, professional identity, artificial intelligence (AI), academic and professional journalism, digital journalism, ethical principles, data protection, algorithmic transparency*

Inteligența artificială (IA) aplicată în jurnalismul academic și profesional determină o reevaluare critică a responsabilității editoriale, întrucât deliberarea etică și asumarea răspunderii trebuie să rămână, în mod esențial, sub controlul factorului uman. Dimensiunile etice definitorii includ transparența utilizării, prin identificarea clară a conținuturilor generate sau asistate algoritmic, acuratețea și verificarea încrucișată a informațiilor, protecția datelor și a surselor, asigurarea echității prin evitarea bias-ului algoritmic, precum și trasabilitatea deciziilor asistate tehnologic. La nivel internațional, se conturează un consens în jurul principiului „*human-in-command*” (control uman), care presupune menținerea deciziei finale în responsabilitatea oamenilor și este susținut de mecanisme de evaluare a riscurilor și de audit public al fluxurilor de date și al modelelor algoritmice utilizate [1].

Uniunea Europeană a dezvoltat un cadru normativ complex, în care *Artificial Intelligence Act* – AI Act (Actul privind Inteligența Artificială), în corelație cu *General Data*

Protection Regulation – GDPR (Regulamentul general privind protecția datelor), *Digital Services Act* – DSA (Actul serviciilor digitale) și *Digital Markets Act* – DMA (Actul piețelor digitale), instituie reguli bazate pe transparență, responsabilitate și respectarea drepturilor fundamentale.

În Republica Moldova, Codul deontologic al jurnalistului prevede că utilizarea inteligenței artificiale în procesul editorial este admisă doar cu respectarea confidențialității și a drepturilor de autor, precum și cu marcarea explicită a materialelor generate sau modificate algoritmic, subliniind rolul esențial al discernământului profesional în raport cu inovația tehnologică.

Jurnalismul academic și profesional, tradițional fundamentat pe valori precum adevărul, acuratețea, responsabilitatea socială și imparțialitatea, se află astăzi în fața provocării de a integra și gestiona tehnologii emergente capabile să automatizeze procesele de redactare, să filtreze și să personalizeze fluxurile informaționale, să detecteze și să contracareze dezinformarea, precum și să genereze conținut de o complexitate comparabilă cu cel produs de om.

Din perspectivă conceptual-teoretică, *inteligenta artificială* poate fi definită ca un ansamblu de sisteme algoritmice capabile să execute sarcini specifice inteligenței umane, precum procesarea limbajului natural, recunoașterea tiparelor și luarea deciziilor predictive [2, p. 34]. Integrarea acestor sisteme în sfera jurnalismului scoate însă în prim-plan dileme de natură etică legate de responsabilitate, transparență și echitate. Dacă în plan tehnologic IA facilitează eficientizarea și diversificarea proceselor media, în plan axiologic ea problematizează discernământul profesional și redefinește relația de încredere dintre jurnalist și public.

În acest cadru transformativ, *dimensiunile etice* ale utilizării inteligenței artificiale în jurnalism nu pot fi reduse la simple recomandări tehnice, ci constituie un fundament normativ și valoric indispensabil pentru menținerea legitimității și credibilității profesiei, fiind structurate în jurul unor principii esențiale ce reglementează relația dintre inovația algoritmică și responsabilitatea editorială.

- *Transparența* reprezintă o condiție sine qua non: publicul are dreptul de a ști când și în ce măsură un material este generat sau asistat de algoritmi [3].
- *Responsabilitatea editorială* este un alt principiu central, fiind unanim acceptat că deciziile finale trebuie să aparțină jurnaliștilor, nu sistemelor autonome.
- *Nediscriminarea și echitatea* devin, de asemenea, imperative etice, dat fiind că modelele de IA pot reproduce sau chiar amplifica bias-urile existente în seturile de date [4, p. 9].
- *Protecția datelor personale și a surselor jurnalistice*, în conformitate cu reglementările internaționale, constituie o exigență fundamentală.
- *Validarea și monitorizarea traseului* deciziilor asistate de algoritmi sunt garanții ale responsabilității și credibilității actului jurnalistic.

În lipsa acestor dimensiuni etice definitorii, utilizarea IA riscă să conducă la erodarea încrederii publicului și la vulnerabilizarea proceselor democratice.

Așa cum a fost subliniat anterior, abordările generaliste consacră principiul „*human-in-command*” (control uman), care stipulează că tehnologia, indiferent de gradul său de autonomie, nu poate substitui discernământul critic și responsabilitatea etică umană, ci

doar îl poate sprijini prin funcții de asistență, eficientizare și augmentare a procesului decizional [5]. În acest cadru, diferențele dintre nivelurile de implicare, de la participarea directă și constantă a omului în procesul decizional, până la supravegherea externă sau la autoritatea finală asupra deciziilor, configurează tipologii distincte de raportare OM–IA, utile pentru delimitarea clară a gradului de control uman exercitat asupra algoritmilor.

MODELE DE INTERACȚIUNE OM - IA

Caracteristică	Implicare umană directă (HITL)	Supraveghere umană (HOTL)	Control uman final (HIC)
Nivelul de implicare umană	Continuă Colaborativă Participare activă în luarea deciziilor	Supraveghere Intervenție doar când este necesar	Autoritate finală în luarea deciziilor
Autonomie a IA	Depinde de confirmarea umană Variabilă Acționează autonom până la momentul în care este necesară revizuirea umană	Funcționează autonom, cu supraveghere umană	Poate acționa autonom, dar nu decide niciodată independent
Eficiență	Mai scăzută, din cauza necesității de aport uman constant	Mai mare decât în HITL Echilibrată prin supraveghere	Variabilă Prioritate pentru control în detrimentul eficienței
Control și siguranță	Control ridicat Permite decizii nuanțate	Control echilibrat Eficient pentru sarcini de rutină	Control maxim

Sursa: *Ethical principles: Human autonomy and oversight*. Disponibil: <https://www.ipu.org/ai-guidelines/ethical-principles-human-autonomy-and-oversight> (accesat: 14.08.2025)

Analiza cadrului etic relevă că integrarea inteligenței artificiale în jurnalism depășește sfera strict tehnologică, implicând construirea unor mecanisme normative menite să garanteze transparența proceselor, asumarea responsabilității editoriale, corectitudinea algoritmică și protecția informațiilor cu caracter sensibil. Principiul „*human-in-command*” (control uman) se configurează ca un reper fundamental al acestei paradigme, subliniind că orice nivel de autonomie tehnologică trebuie subordonat judecății critice și responsabilității etice exercitate de profesioniștii media.

În acest context, Uniunea Europeană și-a consolidat rolul de autoritate normativă, elaborând un ansamblu legislativ complex care îmbină promovarea inovației cu protejarea drepturilor fundamentale și cu responsabilizarea platformelor digitale și a instituțiilor media.

AI Act – regulamentul european privind inteligența artificială instituie o abordare pe niveluri de risc, interzicând utilizări considerate incompatibile cu valorile democratice (de exemplu: manipularea subliminală) și impunând obligații de transparență pentru sisteme care interacționează cu publicul (chatboți, generare de conținut), inclusiv cerințe de etichetare a materialelor sintetice (deepfake) [6]. Pentru redacții, acest cadru schimbă accentul de la „neutralitatea” tehnică la obligația de a semna clar conținutul generat sau

alterat de IA și de a documenta traseul editorial în care tehnologia a intervenit. Totuși, rămân zone gri, de exemplu - lipsa unor standarde unitare privind cum se face etichetarea practică a „deepfak”, ceea ce poate crea inconsistențe între platforme și editori. IA de uz redacțional nu este întotdeauna încadrată clar ca „risc înalt”, ceea ce solicită politici interne de *fairness* (proceduri de testare a bias-ului și de audit editorial) pentru a suplini ambiguitățile de clasificare. În ansamblu, AI Act promovează ideea privind transparența conținutului și cere supraveghere umană semnificativă, dar nu substituie nevoia de metodologii redacționale pentru măsurarea echității algoritmice (inclusiv asupra reprezentării, selecției surselor și prioritizării subiectelor).

Digital Services Act reconfigurează perspectiva de analiză a conținutului individual către evaluarea riscurilor sistemice generate de intermediari. Marile platforme online și motoarele de căutare (*Very Large Online Platforms* - platforme online foarte mari (VLOP); *Very Large Online Search Engines* - motoare de căutare online foarte mari (VLOSE)) au obligația de a furniza rapoarte periodice, de a facilita accesul cercetătorilor la date relevante, de a evalua și de a atenua riscurile care afectează integritatea electorală, discursul civic și răspândirea dezinformării. Totodată, acestea trebuie să explice parametrii sistemelor de recomandare și să mențină registre publice privind publicitatea. Pentru redacții, aceste cerințe pot contribui la crearea unor condiții mai echitabile de distribuție a conținutului (asigurând șanse comparabile de vizibilitate și trasabilitatea amplificării), dar, în același timp, generează o dependență de nivelul real de conformare al platformelor. Atunci când transparența algoritmică este incompletă sau insuficientă, editorii nu dispun de instrumentele necesare pentru a identifica distorsiunile de audiență ori efectele discriminatorii ale recomandărilor automate. De asemenea, aplicarea efectivă a dispozițiilor privind accesul la date (art. 40 DSA) [7] și calitatea rapoartelor de transparență vor determina dacă legea asigură o transparență operațională, cu valoare analitică pentru actorii media, sau rămâne la nivel formal.

GDPR – Regulamentul general privind protecția datelor asigură un standard înalt de transparență în prelucrarea datelor, dar prevede și derogări în scopuri jurnalistice (art. 85), lăsate în responsabilitatea statelor membre pentru a reconcilia protecția datelor cu libertatea de exprimare [8]. Pentru redacții și laboratoarele lor de date/IA, asta înseamnă atât oportunități (claritate privind temeiurile de prelucrare, minimizarea datelor, responsabilizare), cât și fragmentare prin transpuneri naționale diferite, care pot produce incertitudine juridică în proiectele transfrontaliere.

Digital Markets Act [9] nu reglementează conținutul jurnalistic, ci condițiile de acces la piața digitală. Obligațiile impuse „gatekeeperilor” – limitarea auto-favorizării, interoperabilitate, restricții privind combinarea datelor – pot reduce asimetriile de putere în distribuție și monetizare, permițând editorilor un teren mai echitabil în relația cu platformele dominante.

Dacă reglementările Uniunii Europene: *Artificial Intelligence Act*, *General Data Protection Regulation*, *Digital Services Act* și *Digital Markets Act* – configurează un cadru juridic strict, orientat spre protecția drepturilor fundamentale și responsabilizarea actorilor digitali, nivelul etic internațional și național aduce o dimensiune complementară, bazată pe valori și principii profesionale. În acest sens, Carta de la Paris privind inteligența artificială și jurnalismul (2023) [10] funcționează ca reper global non-obli-

gatoriu, consolidând prin principii precum veridicitatea informației, independența editorială sau protecția confidențialității o cultură a responsabilității colective. În Republica Moldova, modificarea Codului deontologic al jurnalistului din 2024 a introdus ca nou-tate majoră principiul 3. *Utilizarea instrumentelor de inteligență artificială (IA)* [11], în care se stipulează că tehnologia are un rol auxiliar și nu poate substitui responsabilitatea umană, impunând marcarea explicită a conținuturilor generate sau asistate algoritmic, protejarea confidențialității surselor și respectarea drepturilor de autor.

Astfel, cadrul european, principiile internaționale și normele naționale converg spre aceeași direcție: integrarea etică a IA în jurnalismul academic și profesional prin transparență, responsabilitate și menținerea controlului uman.

În această ordine de idei, opiniile experților din diverse arii disciplinare devin indispensabile, întrucât ele oferă o perspectivă etică transversală asupra utilizării inteligenței artificiale, punând în evidență nu doar potențialul său de a sprijini procesele democratice și de a consolida responsabilitatea socială, ci și pericolele asociate lipsei de transparență, dezechilibrului de putere algoritmică și diminuarea răspunderii umane. Astfel, reflecțiile acestora contribuie la configurarea unei viziuni critice, capabile să depășească granițele jurnalismului și să plaseze discuțiile într-un orizont etic și societal mai larg.

Maria Ressa, laureată a Premiului Nobel pentru Pace, atrage atenția asupra vulnerabilității crescânde a societății în fața riscului ca inteligența artificială să fie utilizată ca instrument de producere și propagare a dezinformării, un fenomen cu efecte directe asupra calității discursului public și asupra stabilității proceselor democratice. Ea subliniază existența unei obligații etice fundamentale pentru redacții: aceea de a manifesta transparență față de public, explicând în mod clar și accesibil modul de funcționare al algoritmilor și, mai ales, limitele acestora. În viziunea sa, numai asumarea acestei responsabilități poate garanta menținerea încrederii ca fundament al informării corecte și al protejării interesului public [12]

Analistul britanic *Matthew D'Ancona* accentuează ideea că încrederea publicului este capitalul fundamental al jurnalismului, iar lipsa transparenței în utilizarea IA riscă să erodeze această resursă [13].

Pe lângă vocile internaționale, și experți locali contribuie la configurarea unui cadru de reflecție asupra utilizării etice a IA. Denis Zacon, fondator AI Skills, evidențiază riscul „halucinațiilor” – răspunsuri aparent coerente, dar factual eronate – ca una dintre capcanele majore ale ChatGPT, și nu numai, fenomen ce ar afecta aproximativ 3–5% dintre interacțiuni. În opinia sa, etica utilizării acestor instrumente presupune nu doar conștientizarea limitelor tehnologice, ci și verificarea sistematică a informațiilor prin raportare la surse externe și credibile, ceea ce reprezintă o obligație profesională în orice domeniu de activitate [14]

Consensul experților este că utilizarea inteligenței artificiale trebuie încadrată într-un regim de responsabilitate partajată, în care potențialul inovator al tehnologiei se îmbină cu imperativele etice și cu necesitatea protejării interesului public. Din această perspectivă, IA nu este doar un instrument, ci o provocare axiologică și normativă ce solicită o cooperare constantă între jurnaliști, instituții media, reglementatori și societatea civilă pentru a garanta că progresul tehnologic nu subminează principiile de transparență, echitate și responsabilitate.

Utilizarea inteligenței artificiale în jurnalismul academic și profesional impune o reconceptualizare a raportului dintre inovația tehnologică, exigențele etice și identitatea profesională a jurnalistului. Dacă IA poate funcționa ca instrument de augmentare a practicilor redacționale, menținerea legitimității profesiei depinde de respectarea unor principii definitorii – *transparența, responsabilitatea editorială, echitatea, protecția datelor și trasabilitatea deciziilor*. Cadrul normativ articulat prin reglementări internaționale, europene și naționale oferă repere esențiale, dar nu poate substitui rolul discernământului critic uman. În ultimă instanță, provocarea centrală este de natură etică: *asigurarea integrității jurnalismului într-un ecosistem mediatic tot mai modelat de algoritmi cu acțiune invizibilă asupra realității sociale*.

Referințe bibliografice:

1. Anderson, M., Fort, K. *Human Where? A new Scale Defining Human Involvement in Technology Communities from an Ethical Standpoint*. Disponibil: <https://inria.hal.science/hal-03762035v1/document> (accesat: 12.08.2025)
2. Russell, S. & Norvig, P. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson. ISBN 9780134610993
3. Diakopoulos, N. *Automating the News: How Algorithms are Rewriting the Media*. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/343855780_Automating_the_News_How_Algorithms_Are_Rewriting_the_Media_Nicholas_Diakopoulos_2019 (accesat: 12.08.2025)
4. Noble, S. Ū. (2018). *Algorithms of Oppression: How Search Engines Reinforce Racism*. New York: NYU Press. ISBN 101479837245
5. UNESCO. *Ethics of Artificial Intelligence. The Recommendation*. Disponibil: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics> (accesat: 14.08.2025)
6. EU Artificial Intelligence Act. *The EU Artificial Intelligence Act Up-to-date developments and analyses of the EU AI Act*. Disponibil: <https://artificialintelligenceact.eu/> (accesat: 17.08.2025)
7. European Commission. *The Digital Services Act*. Disponibil: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en (accesat: 17.08.2025)
8. European Commission. *Data protection. Rules for the protection of personal data inside and outside the EU*. Disponibil: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection_en (accesat: 17.08.2025)
9. European Commission. *The Digital Markets Act*. Disponibil: https://digital-markets-act.ec.europa.eu/index_en (accesat: 17.08.2025)
10. Reporters sans frontieres. *Paris charter on AI and journalism*. Disponibil: <https://rsf.org/sites/default/files/medias/file/2023/11/Paris%20Charter%20on%20AI%20and%20Journalism.pdf> (accesat: 20.08.2025)
11. Consiliul de presă. *Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova*. Disponibil: <https://consiliuldepresa.md/ro/page/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-r-moldova> (accesat: 20.08.2025)
12. Ressa, M. Transcript: *The Futurist Summit: The Age of AI: Democracy on the Line with Maria Ressa*. Disponibil: <https://www.washingtonpost.com/washington-post-live/2024/06/13/transcript-futurist-summit-age-ai-democracy-line-with-maria-ressa/> (accesat: 22.08.2025)
13. D'Ancona, M. *Identity, Ignorance, Innovation: Why the Old Politics is Useless – and What to Do About It*. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/369456332_Identity

Ignorance_Innovation_Why_the_Old_Politics_is_Useless_and_What_to_do_about_It_Matthew_D'Ancona_2021 (accesat: 22.08.2025)

14. Mediacritica. *Cum folosim în siguranță ChatGPT: sfaturi practice și capcane de evitat*. Disponibil: <https://mediacritica.md/cum-folosim-in-siguranta-chatgpt-sfaturi-practice-si-capcane-de-evitat/> (accesat: 22.08.2025)

Notă! **Articolul a fost elaborat în cadrul proiectului de cercetare ANCD 25.80012.0807.40SE *Învățământul dual în jurnalism: convergența dintre formarea academică și practica redacțională* (Prioritatea IV: Provocări societale).**